

Csepeli György

A SZÍV ALGORITMUSAI. (KAZUO ISHIGURO ÚJ KÖNYVÉRŐL)

Ha akarjuk, ha nem, a mesterséges intelligencia részévé vált életünknek, s nem kell hozzá különösebb fantázia annak előre látására, hogy a jövőben a mesterséges intelligencia alkalmazások egyre több terhet vesznek le az emberről azokon a területeken, ahol pragmatikus feladatok megoldására van szükség. A rutinszerűen visszatérő egyszerű feladatok mellett már ma is vannak, és a jövőben még többen lesznek a komplex, bizonytalanságokkal teli problémák kezelésére alkalmas, az emberekkel természetes nyelveken kommunikáló mesterséges intelligencia alkalmazások, okos és hasznos robotok.

Turing szerint a mesterséges intelligencia próbája, hogy a közlési folyamat során nem tudjuk megállapítani, hogy aki szól hozzánk, az ember-e vagy gép. Ezen a próbán a mai mesterségesintelligencia-alkalmazások simán átmennek. Észre sem vesszük, hogy a kérdéseinkre telefonon kért és kapott adott választ gép adja, a napi híreket nem ember, hanem robot írja, s a gyárból kikerült termékhez emberkéz nem nyúlt.

A tárgyi világon az ember már ma is a gépekkel együtt uralkodik. A kérdés csak az, hogy a gyakorlati ész síkján az emberi intelligenciát mikor váltja ki teljesen a mesterséges intelligencia.

A mesterséges intelligencia számára ma még terra incognita az emberek egymásközi viszonyaiban kulcsfontosságú érzelmek területe. Az észhez képest a szív szeszélyes világa jóval nehezebben algoritmizálható.

A Japánban született és Nagy-Britanniában felnőtt Nobel díjas író, Kazuo Ishiguro 2021-ben jelentette meg nyolcadik regényét, melynek főhőse Klara, a Mesterséges Barátnő. A mesterséges barátokat és barátnőket áruló bolt vezetője azt mondja, hogy Klara ugyan nem a legújabb szériából való, de empátiás készsége a legújabb széria darabjaihoz képest kiemelkedő. Végül nem ez dönti el Klara sorsát, hanem az, hogy Josie, a vevő már a kirakatban látva eldöntötte, hogy Klara lesz a barátnője.

Az író remek leleménye, hogy az érezhetően nem túl távoli jövőben játszódó történetet Klara fokról-fokra épülő tudatán keresztül követjük, aki az olvasóhoz képest mindig egy lépéssel előrébb jár a megértésben jár előbb a megértésben. Klara nyelve nem bonyolult, akár egy textbot is írhatta volna. Ishiguro Turing nyomát követi amikor nem azt feszegeti, hogy Klara-nak van-e vagy nincs tudata, hanem csak azt mutatja meg, hogy Klara mit lát, mit hall, és miként tanulja meg közvetlen környezetete megértéséhez szükséges jelentéseket. Az olvasó Klara-val együtt tudja meg, hogy Josie élete nincs biztonságban. Annak érdekében, hogy Josie a lehető legjobb egyetemre jusson, anyja elérte, hogy lánya részt vegyen egy genetikai feljavító programban, melyben Josie testvére is részt vett korábban, de a kezelésbe behalt.

A regény csúcspontja, amikor Josie állapotának rosszabbodásakor felmerül az anyában az ötlet, hogy Josie halála után Klara lehetne lánya folytatása, ami azt jelentené, hogy Klara átvinné Josie szokásait, szavait, jellegzetes viselkedési mintáit. Josie végül életben marad, de a regényben végig érződik a nyomasztó kérdés, hogy van-e különbség az ember, mint biológiai gép és a biológiai gépet utánzó – nem biológiai törvények alapján működő – mesterséges gép

között? Technikailag a különbség abban van, hogy az emberek testi működése anyagcseréhez van kötve, az embereknek enniük, inniük kell, ha élni akarnak, miközben alkalmazkodniuk kell a környezetükhöz. Klara és a hozzá hasonló mesterséges embereket a napelemek működtetik, miközben tanuló algoritmusaik révén ők is jól alkalmazkodnak a környezethez.

Klara végül jól eligazodik a vidéki házban, a kertben, felmászik a szomszéd telkén lévő csűr tetejére, kirándul a közeli vízeséshez, és beviszik a városba is. Mondatai szabatosak, partnereit megérti, bár önálló gondolatai nincsenek. A dermesztő az, hogy akikkel beszél, azok sem mondanak semmi eredetit. Ha Turing-tesztnek vetnénk alá Klara-t és a vele kapcsolatba kerülő embereket, nehezen dönthetnénk el, hogy ki a gép és ki az ember. Ishiguro mintha azt sugallná, hogy a jövőben a gépek egyre inkább olyanok lesznek, mint az emberek, és az emberek a gépekhez fognak megkülönböztethetetlenül hasonlítani.

A regény vége felé felvillan egy reménysugár. Bármilyen empátikus és intelligens is Klara, nem érti mi a szeretet. Érti ugyan, hogy ki szereti és ki nem, de ő nem tud szeretni. A szeretetet nem építették be az algoritmusai közé. Josie apja, Paul elmagyarázza, a szeretet nem az egyénben, hanem a társaiban van. Amint Klara-t a Nap, az embereket a más emberektől feljűk áramló szeretet élteti. Ishiguro regénye alapján feltehetjük a kérdést, hogy lesznek-e olyan gépek a jövőben, amelyek tudnak szeretni?

(Kazuo Ishiguro (2021). *Klara and the Sun*. London: Faber)